

Ett postkolonialt perspektiv
och en skiss på problembild
och strategi för tillgänglighets-
och inkluderingsarbete
i organisationer.

av LEWEND TASIN

LSU

LSU - SVERIGES UNGDOMSORGANISATIONER

Ungdomsorganisationer förändrar och förbättrar unga människors vardag. Att gemensamt driva en ungdomsorganisation ger unga en möjlighet till makt och resurser för att påverka sin egen omgivning. Ungdomsorganisationerna är mötesplatser för över 700 000 unga medlemmar i Sverige som genom sitt engagemang får unik kompetens och ett sammanhang för sina idéer. LSU samlar Sveriges ungdomsorganisationer för att gemensamt förbättra förutsättningarna för ungas organisering, i Sverige och världen.

Författare: Lewend Tasin

Redaktör & Formgivare: Alex Valencia Rodallec

Ansvarig utgivare: LSU

Utgivningsår: 2018

E-post: info@lsu.se

Tel: 08 - 672 66 70

Instagram och Twitter: [LSU_se](#)

Facebook: [LSU – Sveriges ungdomsorganisationer](#)

VIT-ICKE-VIT skrevs våren 2015 som ett komplement till en längre insiktsprocess för LSU:s anställda och förtroendevalda, och som en del av LSU:s interna tillgänglighets- och inkluderingsarbete.

VIT-ICKE-VIT har sedan dess omarbetats, fått en allmänare klädesdräckt och publiceras härmed, i hopp om att den ska utgöra en gemensam referens i ett fortsatt arbete inom LSU, ungdomsrörelsen och det demokratiska civilsamhället.

VIT-ICKE-VIT är en presentation av det postkoloniala perspektivet, och ett förslag på att fortsatt tillgänglighets- och inkluderingsarbete tydligt även bör innefatta en postkolonial maktanalys.

Vår samtid är postkolonial, men detta har hittills inte fått ett tydligt erkännande. Detta icke-erkännande har i sin tur allvarliga konsekvenser.

Jag vill tacka Murat Solmaz och Anton Landehag för tankar, åsikter och vägledning genom arbetet, och jag vill tacka Alex Valencia Rodallec som redigerat, korrekturläst och formgivit rapporten.

Lewend Tasin
Stockholm, 2018

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

• INLEDANDE PROBLEMBILD	3
• INLEDANDE STRATEGI	6
Mål	7
Plan	8
Huvudprocess	8
Sidoprocess	9
Projekt/nätverk/ambassadörer	10
Grundläggande riktlinjer	11
• FÖRDJUPAD PROBLEMBILD	12
Skiljelinje mellan den privata och den sociala sfären	13
Blicken	13
Erkännandet	13
Hegels herre-och-slav-dialektik	14
Kunskapsproduktion	14
Stereotyper	15
Tolkningsmall	15
Vårt koloniala förflutna	16
Kolonialism	16
Rasism	16
Det koloniala projektet	16
Postkolonialism	17
Globalisering	17
Det postkoloniala perspektivet	18
Tabun	20
Det postkoloniala tillståndet	20
Det förpestade rummet	21
Förtrycket på ett psykiskt plan	22
Alienation	22
Kognitiv dissonans och rationalisering	22
Mental kolonisation	23
Identitet	23
Förvirring i identitetsskapandet	23
• FÖRDJUPAD STRATEGI	24
Vårt eget anammande...	25
Kreol och kreolisering	25
De grundläggande riktlinjerna	26
En frigörande pedagogik	27
Om kritisk dialog	28
Om språket	28
Förslag på övningar, tekniker...	28
Känslor kopplade till dessa samtal	28
Maktperspektivet	29
Samtalsmetodik	29
Skapandet av ny kunskap	30
Fallgropar	31
Ni skulle även kunna...	33

- **INLEDANDE
PROBLEMBILD**

• INLEDANDE PROBLEMBILD

Vår samtid är *postkolonial*. Detta innebär att...

1. Vi är varelser med ett kolonialt och rasistiskt förflutet, vilket gör att...
2. Koloniala och rasistiska tankemönster är en del av vår samtid och miljö, och därför...
3. Även en del av oss själva.

Detta till trots råder i Sverige ett icke-erkännande av samtiden som postkolonial. Samtidigt råder även en stark norm, vilken, ibland till och med i antirasismens namn, fördömt allt samröre med, tabubelagt och därmed svept in i koloniala och rasistiska tankemönster i en *tystnadskultur*.

Detta skapar vad som kallas för ett *postkolonialt tillstånd*.

Det postkoloniala tillståndet är en bred, allomfattande medvetenhet om koloniala och rasistiska tankemönster. I detta tillstånd vet alla att kolonialism och rasism haft som följd att människor kategoriseras som vita och olika kategorier av icke-vita, och att vita hierarkiseras högre än de icke-vita i vad som kallas för en *rasmaktionsordning*. Vi kan välja att fördöma och ta avstånd från dessa tankemönster, men vi kan inte radera dem ur våra medvetanden.

I Sverige har vi inte hitintills stannat upp för att fundera över om denna breda och allomfattande medvetenhet om koloniala och rasistiska tankemönster har konsekvenser i sin egen rätt. Vi

har inte ställt oss frågor som:

- Vad innebär det att vi överhuvudtaget är medvetna om koloniala och rasistiska tankemönster?
- Kan en bred och allomfattande medvetenhet om koloniala och rasistiska tankemönster få materiella, sociala eller psykiska konsekvenser?
- Om denna medvetenhet skulle ha konsekvenser, vilka är då de verkamma mekanismerna?
- Och, om det skulle visa sig att dessa mekanismer helst verkar i det tysta, dolda och omedvetna, vilka syften och intressen tjänar då vår tystnad i dessa frågor?

Min analys är att det postkoloniala tillståndet, i kombination med tabubeläggandet av koloniala och rasistiska tankemönster, leder till en så kallad *tystnadskultur*. Tystnadskulturen får sedan *psykiska, sociala, och slutligen materiella* konsekvenser, vilka sedan banaliseras, diskrediteras och avlegitimeras som eventuellt viktiga och betydande samhällsfrågor. Detta på grund av att samtiden inte erkänns som postkolonial.

- Bland de *psykiska* konsekvenser som uppstår återfinns: alienation, kognitiv dissonans och rationaliseringar, mental kolonisation, internaliserad rasism, en förvirring i identitetsskapandet, självhat, självförhärligande, och minder- eller övervärdeskomplex.

- I det *sociala* livet kan det leda till vad jag kallar för ett "förpestande av det sociala rummet". Med det menar jag en ständigt överhängande risk att när som helst rasifieras, stereotypiseras

och förstelnas till ett dött objekt, ett ting vars tankar, känslor, handlingar kan förklaras eller härledas till ens ras, etnicitet, härkomst, eller kultur.

- I det *materiella* livet kan detta slutligen leda till att viktiga och avgörande beslut tas utan att alla grupperns frågor, tankar, intressen, åsikter, upplevelser, eller erfarenheter ges utrymme eller tas i beaktande. Vilket möjliggör en ojämn fördelning av samhällets resurser.

ETT ERKÄNNANDE ÄR EN BEKRÄFTELSE

Ett diplomatiskt erkännande är exempelvis en stats bekräftelse av en annan stats suveränitet. I partipolitiken är ett erkännande ofta en bekräftelse på olika frågors vikt och betydelse för

ett parti. På liknande sätt är ett erkännande i filosofen Friedrich Hegels "Herre-och-slav-dialektik" en bekräftelse av *den Andre* som bärare av en självständig medvetenhet.

Vi kan konstatera att i det svenska samhället råder ett icke-erkännande av vår samtid som postkolonial. Vilket även innebär en brist i erkännandet av det postkoloniala perspektivet. Eftersom det postkoloniala perspektivet belyser social ojämlikhet och studerar psykiska conse-

kvenser av det postkoloniala tillståndet, innebär detta även ett bristande erkännande av dessa sociala ojämlikheter och psykiska konsekvenser som eventuellt viktiga och betydande samhällsfrågor.

Detta får i sin tur *strukturella konsekvenser*. De som eventuellt önskar lyfta ovan nämnda frågor riskerar att mötas av:

- *Ointresse* – en brist i erkännandet är samtidigt ett implicit deklarerande av att dessa frågor inte är av vikt eller betydelse.
- *Okunskap* – ointresset leder till att dessa frågor inte anses behövas studeras särskilt mycket för att en ska uppleva att en "hänger med".

- *Fördömande eller förebråelser* – okunskap, tabu och en kultur av tystnad leder till att de som talar om eller diskuterar dessa frågor relativt enkelt kan anklagas i termer av att "göra mer ont än nytta" eller "ytterligare fördjupa rasistiska stereotyper".

Vilket sedan tvingar samma personer att antingen:

- *Trampa i lera* – mötas av ointresse eller okunskap och därmed tvingas till ett tidsödslande förklarande, utbildande eller ursäktande.
- *Trampa i ett minfält* – mötas av fördömande och förebråelser och därmed tvingas till ett onödigt försiktigt trippande på tår i rädsla för att såra, kränka eller förarga någon.

- *Hålla dessa samtal och diskussioner bakom stängda dörrar* – vilket riskerar att leda till en ensidig förståelse av frågorna.
- *Ge upp och återgå till ordningen* – ett uppgivet accepterande av sakernas tillstånd.

- **INLEDANDE
STRATEGI**

• INLEDANDE STRATEGI

VAD NI BÖR GÖRA

- ERKÄNN SAMTIDEN SOM POSTKOLONIAL

Därmed erkänner er organisation de frågor som lyfts i det postkoloniala perspektivet som viktiga och betydande samhällsfrågor. Dessa inkluderar: social ojämlikhet, rasmaktsordning, ”det förpestade rummet”, alienation, mental kolonisation, internaliserad rasism, självhat eller självförhärligande, minder- eller övervärdeskomplex.

- SKAPA TRYGGA RUM

Där ska dessa frågor kunna lyftas, samtalas om och diskuteras för att på så sätt skapa medvetenhet och öka kunskapen i frågorna, och därmed även bryta tabut och lyfta samma frågor ur den tystnadskultur som nu råder.

- SKAPA ETT GEMENSAMT OCH ÖVERENSKOMMET SPRÅK

Er organisation bör skapa ett gemensamt och överenskommet språk som på ett passande sätt tar itu med dessa frågor.

- SKAPA EN KUNSKAPSBAS

Er organisation bör skapa en kunskapsbas som tillgängliggörs för era medlemmar, förtroendevalda eller anställda.

- KUNSKAPSPRODUKTION OCH LYFT

Er organisation bör i samarbete med samtliga delar av er verksamhet skapa en alternativ kunskapsproduktion med syfte att lyfta ovan presenterade frågor till en bred och allomfattande nivå.

MÅL

- Ett brett och allomfattande erkännande av vår samtid som postkolonial och därmed en acceptans för att ovan nämnda frågor som lyfts i det postkoloniala perspektivet.

- Att ha personal eller medlemmar som på ett enkelt och rakt sätt kan lyfta, samtala om och diskutera ovan nämnda frågor inom er egen organisation eller med andra i samhället.

PLAN

HUVUDPROCESS

1. START

Erkänn samtiden som postkolonial. Initiera denna huvudprocess.

2. GRUNDLÄGGANDE RIKTLINJER

Kom överens om ett par grundläggande riktlinjer, med kraft att skapa enhetlighet i det framtida arbetet och samtliga följande punkter.

3. FRIGÖRANDE PEDAGOGIK

Skapa en frigörande pedagogisk modell byggd på utbildaren och filosofen Paulo Freires pedagogiska teori och praktik, vilken ska ha som syfte att:

- Erkänna och värdesätta deltagarna som subjekt.
- Utgå ifrån deltagarnas egna verklighet och erfarenheter.
- Utmana deltagarna att utforska och sätta ord på sig själva och sin egen situation i världen.

4. SKAPA TRYGGA RUM

Skapa trygga rum där deltagare ges utrymme att utforska och sätta ord på sig själva och sin egen situation i världen. Vilket inkluderar deras egna känslor, tankar, upplevelser och erfarenheter av det postkoloniala tillståndet, alienation, mental kolonisation, minder- och övervärdeskomplex, självhat och självförhärligande, skam, och annat. Dessa samtal och diskussioner har som syfte att:

- Bryta tabu kring dessa frågor.
- Lyfta samma frågor ur den tystnadskultur som råder.
- Stärka deltagarna i deras förståelse av sig själva och sin situation i världen.
- Experimentera fram ett språkbruk som på ett passande sätt tar itu med dessa frågor.

5. BYGG EN KUNSKAPSBAS

Formulera tankar, teorier, berättelser och annat som behandlar dessa frågor med er organisation som utgångspunkt. Producera material, skrivet eller på annat sätt kommunicerbart, och samla det i en gemensam kunskapsbas.

6. ETT GEMENSAMT SPRÅKBRUK

Skapa ett gemensamt och överenskommet språkbruk som på ett passande sätt tar itu med dessa frågor. Alltså en överenskommelse kring vilka ord ni använder i diskussioner i dessa ämnen, och vad de betyder.

7. KUNSKAPSPRODUKTION

Med det gemensamma och överenskomna språkbruket och kunskapsbasen som grund, bjud in och samordna tillsammans med andra organisationer i ert område en gemensam kunskapsproduktion i syfte att uppnå ett brett och allomfattande kunskapslyft.

8. POSTKOLONIAL MEDVETENHET

Skapa i samband med den gemensamma kunskapsproduktionen utbildningar, konferenser och mötesplatser för samtal och diskussioner i frågorna för att nå ett brett och allomfattande erkännande av och därmed acceptans för samma frågor.

9. SOCIAL TILLGÄNGLIGHET

Med detta erkännande och denna acceptans, skapa utrymme för personal, medlemmar och andra att närhelst koloniala och rasistiska tankemönster förpestar rummet, lyfta, samtala om och diskutera detta och på så sätt göra rummet mindre tyngt av stereotyper, rädsla, skam och andra känslor och idéer kopplade till detta.

SIDOPROCESS

I den beskrivna huvudprocessen finns en potentiellt allvarlig brist. Hos organisationer som saknar en mångfald av människor med olika bakgrunder, människor som rasifieras som vita och icke-vita och som har olika perspektiv, erfarenheter, och så vidare, riskerar denna process att resultera i en bristfällig eller åtminstone ensidig förståelse av frågorna. Det postkoloniala tillståndet upplevs

och erfars olika av olika personer, beroende på kön, klass, ålder, ras och andra faktorer, och det är endast i dialog med andra som pekar ut sidor vi själva inte tänkt på, som vi kan jämföra varandras ord och tankar med varandra och hitta det vi har gemensamt. Om denna mångfald saknas, så riskerar det att tillintetgöra den sociala tillgänglighet huvudprocessen syftar till.

1. START

Initiera denna sidoprocess.

2. REKRYTERINGSPOOLER

Starta ett samarbete med organisationer verksamma i socioekonomiskt utsatta områden i syfte att skapa rekryteringspooler med personer som söker medlemskap, praktikplats eller anställning i organisationer lik er egen. Dessa pooler bör bestå av:

- Personer som bor eller verkar i socioekonomiskt utsatta områden.
- Som tydligt uttryckt en vilja att vara medlemmar i, praktisera eller arbeta inom etablerade organisationer och företag i civilsamhället.

3. PRAKTISKA KUNSKAPER

Erbjud utbildningar i de färdigheter och kunskaper som krävs för att arbeta hos er. Utbildningar bör ha som syfte att:

- Utgöra en första kontakt mellan deltagare och organisation.
- Skapa en varaktig relation mellan deltagare och organisation.
- Hjälpa deltagare att överkomma rädslan för att inte rätta till eller sakna behörighet att söka tjänster och praktikplatser.
- Stärka deltagares faktiska chanser till att få en tjänst eller praktikplats.

4. POSTKOLONIAL UTBILDNING

Erbjud deltagarna en utbildning i social jämlikhet utifrån ett postkolonialt perspektiv. Denna utbildning bör ha som syfte att:

- Förbereda deltagare för en praktikplats eller en tjänst i en eventuellt otrygg social miljö.
- Ge deltagare en extra kompetens och därmed stärka deras chanser att få en tjänst eller praktikplats hos de etablerade organisationerna.
- Leda deltagare in i den skissade huvudprocessen, om möjligt in i punkt 4 i huvudprocessen – de trygga rummen.

PROJEKT/NÄTVERK/AMBASSADÖRER

Arbetet som föreslås i denna guide bör bedrivas i **projektform**.

Den ansvariga projektledaren eller projektledarna bör självmant ha sökt sig till projektet med det uttalande syftet att stärka sin egen förståelse av det postkoloniala perspektivet och ovan nämnda frågor.

I det fall att ni har flertalet större delar av er verksamhet som kräver en representant vardera, bör ni upprätta vad vi kan kalla för en *ambassadörgrupp*, i annat fall fungerar en vanlig grupp av anställda eller medlemmar. Gruppens arbete bör bestå i att de träffas, samtalar om och diskuterar, samt hjälper, stödjer och vägleder varandra i sina respektive verksamhetsdelar i arbetet för tillgänglighet, inkludering, mångfald et cetera.

Projektledaren eller projektledarna bör stödja denna ambassadörgrupp med tillgång till lokal, utbildning i frigörande pedagogik, metoder, övningar, texter och annat som behövs.

Målet är att dessa samtal och diskussioner ska bryta tabu och lyfta de berörda frågorna ur tystnadskulturen. Då kommer den första gruppen vara redo att experimentera fram ett eget språk som på ett passande sätt tar itu med samma frågor och skapa egna metoder, övningar, texter med mera.

När personerna i denna första grupp upplever att de har en trygg förståelse för det postkoloniala perspektivet och den frigörande pedagogiken, och att de dessutom har metoder, övningar och texter att arbeta med, bör varje person i den första gruppen gå vidare och skapa egna grupper, inom sin egen verksamhetsdel i det fall att det är en ambassadörgrupp. Detta innebär skapandet av fler grupper.

I större organisationer, då vi talar om ambassadörgrupper, så bör projektledarna skapa ett nätverk av dessa ambassadörgrupper, som förslagsvis erbjuds lokaler för att träffas som nätverk, exempelvis var tredje månad. Dessa

ambassadörgrupper bör också stödjas i form av tillgång till ett intranät och möjligheten att skapa en gemensam kunskapsbas. Projektledarna bör samtidigt arbeta fram ett gemensamt och överenskommet språkbruk för ett tillfredsställande bemötande av dessa frågor.

När gruppen upplever att alla har en trygg förståelse av det postkoloniala perspektivet, den frigörande pedagogiken, ett gemensamt och överenskommet språkbruk, och en stor kunskapsbas med metoder, övningar och texter att utgå ifrån, bör de söka att samordna en kunskapsproduktion, exempelvis i form av anordnandet av utbildningar, konferenser, informationsblad och liknande, i syfte att uppnå ett större kunskapslyft. Gruppmedlemmarna bör i samband med denna kunskapsproduktion och detta större kunskapslyft, verka för att hjälpa, stödja och vägleda andra i deras förståelse för de berörda frågorna.

Sidoprocessen bör göras som en integrerad del av huvudprocessen. Sidoprocessen bör göras i samarbete med underorganisationer där sådana finns, och där dessa gärna ser en större representation hos sig och i sin ledning. Rekryteringspoolerna skall som tidigare nämnts skapas i samarbete med organisationer som är verksamma i socio-ekonomiskt utsatta områden. Utbildningen i det praktiska arbetet i er organisation bör hållas av era olika verksamhetsdelar. På så sätt skapar de kontakt och relationer till personerna i rekryteringspoolerna, och erbjuder utbildningar som är relevanta och aktuella. Rekryteringspoolerna bör även de utbildas i det postkoloniala perspektivet och arbeta på ett sätt som liknar ambassadörgrupperna, och på så sätt förberedas inför en praktikplats eller tjänst i en eventuellt otrygg social miljö, och att vid en eventuell praktikplats eller tjänst på ett enkelt och naturligt sätt bli del av huvudprocessen.

GRUNDLÄGGANDE RIKTLINJER

Er organisation bör i ert arbete för tillgänglighet i det sociala rummet, eller om möjligt i allt ert arbete, era skrivelser och ert arbete som behandlar frågor besläktade med ämnen i denna rapport, exempelvis i ert antirasistiska arbete, i ert arbete i socioekonomiskt utsatta områden, i det fall ni har sådant arbete, utgå ifrån ett par grundläggande riktlinjer.

Dessa riktlinjer bör komma ur en analys av förtryckets mekanismer och övergripande mönster och därmed erbjuda ett alternativt och frigörande förhållningssätt. Dessa riktlinjer bör också kunna skapa enhetlighet i ert framtida arbete. Det innebär dock inte att ni bör låsa ert tal och arbete vid ett fast mönster, då varje situation kräver sin egen analys och lösning.

Dessa grundläggande riktlinjer föreslås vara:

1. Tala om dig själv och det som är dig närmast.
2. Tala om det du själv vill.
3. Tala om det du själv gör och vill göra.
4. Tala om hur det du själv gör och vill göra kan stärka dig.
5. Tala om hur det du själv gör och vill göra kan stärka dig och stärka oss gemensamt, och samtidigt leda till ett jämlikare samhälle materiellt, kulturellt, socialt och psykiskt.
6. Tala om hur allt detta är ett konfronterande/utmanande av dig själv, dina egna brister, rädslor och tillkortakommanden mm.

De ovan presenterade riktlinjerna är formulerade som riktlinjer för ett "talande", men bör förstås som riktlinjer även för ett tänkande, görande och skrivande.

- **FÖRDJUPAD
PROBLEMBILD**

• FÖRDJUPAD PROBLEMBILD

De kommande delarna i denna rapport bör förstås som en fördjupning och argumentation för ovan skissade inledande problembilden och strategin. Som ett redogörande och förklarande av ovan använda begrepp, såsom alienation, internaliserad rasism och så vidare. Som pro-

blematiserande texter för att närma sig dessa frågor. Utkast på pedagogiskt material för den första ambasadörgruppen. Och argument för de grundläggande riktlinjerna, vilket kräver att läsaren håller riktlinjerna i minnet och ständigt jämför dessa riktlinjer med det som presenteras.

SKILJELINJE MELLAN DEN PRIVATA OCH DEN SOCIALA SFÄREN

Blicken

Medusa hör till de mest skräckinjagande gestalterna i den grekiska mytologin. Hennes hår består av slingrande giftormar och den som möter hennes blick förvandlas omedelbart till sten. Likt andra myter, är myten om Medusa en be-

rättelse om något djupt mänskligt. På ett sätt kan den läsas som en berättelse om skiljelinjen mellan den privata och den sociala sfären. Det är en berättelse om de andra, andras närvaro, andras blick och relationen mellan oss själva och andra.

Föreställ er att ni är ensamma på kontoret. Ni sjunger, dansar och arbetar i er takt, utan en tanke på andra. Men, plötsligt upptäcker ni en gestalt i ett hörn. Ni fryser till och blir till sten för en sekund. Ni undrar: "Vem är det som sitter i hörnet? Vad tänker hon om att jag sjunger och dansar på kontoret? Vad är hennes dom?" I sekunden efter, förstår ni att gestalten i hörnet bara är en skyltdocka. Ni slappnar av, men irriterar er på den kollega som placerat skyltdockan i hörnet. Ni hämtar er snart och börjar åter sjunga och dansa.

Erkännandet

Filosofen Friedrich Hegel menar att alla sociala sammanhang är en dialektik mellan den ene och den andre. Vi är som självmedvetna varelser beroende av den andre för att kunna erfara oss själva, och vi strävar efter den andres erkännande. Detta tolkar den postkoloniale filosofen Frantz Fanon på följande sätt:

"Människan är bara mänsklig i den

mån hon strävar efter att göra sig gällande inför en annan människa för att vinna dennes erkännande. Så länge den andre inte har erkänt henne, kommer denne andre att förbli föremålet för hennes handlingar. Det är på den andre, på dennes erkännande, som hennes mänskliga värde och verklighet beror. Hennes livs mening kondenseras i den andre."

Föreställ dig att du är på personalmöte. Du ber om ordet och börjar tala om något du upplever som viktigt. Samtidigt som du talar betraktar du de andra, deras kroppsspråk, ansiktsuttryck och blickar. Du upplever att de andra lyssnar aktivt, deras koppar är vända mot dig, deras ansikten uttrycker intresse och förståelse och deras blickar är "erkännande", liksom för att tala om för dig: "Vi förstår dig. Var snäll och fortsätt på samma sätt. Det du talar om är viktigt även för oss". Men plötsligt förstår de andra vart ditt tal leder. De börjar skruva på sig, deras ansikten uttrycker oro och de vänder bort sina blickar, liksom för att tala om för dig: "Vi förstår vart ditt tal leder. Var snäll och sluta. Det du talar om är inte så viktigt och riskerar göra mer ont än nytta." Detta gör dig först irriterad, men du anstränger dig för att behålla ditt fokus på ämnet. Du blir nervös och osäker på dig själv. Du börjar tala allt ivrigare och höjer ditt tonläge. Du tappar bort dig själv och ditt tal blir osammanhängande. Du ger till slut upp och avslutar ditt tal.

Hegels Herre-och-slav-dialektik

Vi kan alltså välja att erkänna eller förneka den andre ett erkännande. Om vi väljer att erkänna den andre så erkänner vi den andre som ett subjekt, en levande varelse som själv skapar mening och syfte i sitt liv, känslor och tankar. Om vi däremot väljer att förneka den andre ett erkännande så berövar vi den andre en plats som subjekt, och behandlar istället den som ett objekt – ett ting, en skyltdocka, eller en varelse vars liv, tankar och känslor kan förklaras eller härledas ur något annat än den andre själv. Denna möjlighet, att välja mellan att erkänna

eller förneka andra ett erkännande, öppnar för en kamp i det sociala livet.

Friedrich Hegel menar att denna kamp om erkännande är en oviss kamp. Den kan leda till att en erkänns eller förnekas ett erkännande, och dessutom kan relationen mellan den ene och den andre när som helst kastas om. Denna ovisshet leder till att den ene först förslavar den andre och skapar sedan en kunskapsproduktion som lär den andre att den andre är en slav och bör veta sin plats. På så sätt hoppas den ene kunna garantera sig ett erkännande även i framtiden.

Kunskapsproduktion

Simone de Beauvoir skriver:

"... det är inte den Andre som genom att definiera sig själv som den Andre som definierar den Ene; hon eller han framställs av den Ene som den Andre när denne hävdar sig som den Ene.

Varje maktrelation vilar på en kunskapsproduktion. Eftersom vi är beroende av den andre för att erfara oss själva, så är ett tydligt definierande av den andre också ett definierande av oss själva. Dessutom är ett ständigt definierande av den andre som underordnad ett säkerställande av den andres erkännande även i framtiden, d.v.s. ett upprätthållande av herre-och-slav-relationen som system.

Det patriarkala systemet vilar exempelvis på en kunskapsproduktion om kvinnan som passiv, relationsinriktad,

svag, irrationell och ologisk, och framhäver på så sätt (oftast outtalat) mannen som aktiv, resultatnriktad, stark, rationell och logisk. På samma sätt konstrueras i den rasistiska världsbilden icke-vitheten som vithetens naturliga motsats. Den icke-vita människan framställs som impulsiv, känslostyrd, intensiv och lättsinnig, och framhäver på så sätt den vita människan som civiliserad, rationell och upplyst.

Denna kunskapsproduktion är reduktionistisk, alltså förenklande av en

komplex verklighet. Den innebär en uppdelning av företeelser i dikotomier, en uppdelning av en helhet i två icke-överlappande delar. Dessa två dikotomier framställs ofta som varandras motpoler

(Edward Said, *Orientalism*). Förhållandet mellan två binära oppositioner är sällan neutral, nästan uteslutande är ett av de två begreppen överordnat det andra (Jacques Derrida, *Positions*).

Stereotyper

Den ovan beskrivna kunskapsproduktionen skapar social ojämlikhet eller en föreställning om olika grupper och människor som över- och underordnade i socialt värde och status. Denna kunskapsproduktion komprimeras och sammanfattas i stereotyper.

En stereotyp kan exempelvis vara etnisk-, nationell-, religiös- eller genusbetingad, som ”den flitiga asiaten”, ”den förtryckta slöjbärande kvinnan”, ”den

feta amerikanen”, ”den girige juden”, ”den snåle skotten”, ”den korkade blondinen” eller ”den starka, tysta mannen”.

Dessa stereotyper verkar objektifierande på oss, de identifierar, förenklar, förklarar och förvägrar oss som förutsägbara och därmed döda och stelnade representanter för ”våra” grupper. De tar ett grepp om oss och förvägrar oss en rätt att själva definiera oss, själva skapa syfte och mening med våra liv, tankar och känslor.

Tolkningsmall

Stereotyperna fungerar sedan som tolkningsmallar för våra rörelser, det vill säga de identifierar, klassificerar och strukturerar våra rörelser i det sociala rummet. Medusas makt bor i hennes blick. När vi möter andras blick blir vi plötsligt medvetna om oss själva. Vi stelnar till. Men vad händer om denna blick dessutom är fylld med en kunskapsproduktion? Vad händer om denna blick dessutom fungerar som en tolknings-

mall för våra rörelser? Och, vad händer om denna blick vilar på oss och följer varje rörelse vi tar? Frantz Fanon talar om ”den vita blicken” som en sådan tolkningsmall. Och eftersom vi alla är medvetna om denna tolkningsmall som möjlighet, finns det också en risk att vi själva anammar den, eller internaliserar den, det vill säga att vi förstår oss själva utifrån en tolkningsmall och agerar i relation till den.

X identifierar sig själv som kvinna och är bjuden på fest. X klär sig ”utmanande” och tror att det ska passa tillfället. I samma stund som X stiger in förstår hon att hennes klädsel sticker ut. X upplever att allas blickar vilar på henne, att de andra följer henne med sina blickar. X tänker genast: ”Varför frågade jag inte om klädsel innan jag kom hit?” X blir medveten om att det är många manliga blickar på henne och är nu rädd att hennes klädsel sexualiseras bortom ”utmanande”. X tar ett par steg mot ett bord där det står välkomstdrinkar. X upptäcker att hon inte bara är medveten om sig själv, utan dessutom är medveten om sin kropp och sina rörelser. X tänker: ”Visar jag för mycket kropp nu?” X tar de första stegen mot bordet med välkomstdrinkarna stadig, men de sista blir osäkrare, ja nästan vingliga. X undrar om någon annan än hon har upptäckt det. X förstår att de andras blickar fortfarande vilar på henne. X undrar vad det är de egentligen ser, eller mer korrekt: X undrar hur hon egentligen framträder för deras blickar. X ser plötsligt för sin inre blick sig själv i tredje person. X ser en ung kvinna vid ett bord, som graciöst sträcker fram sin hand för att plocka en välkomstdrink. Med ett krasch vaknar X till. X har valt omkull flera glas. X skäms och vänder sig snabbt mot de andra, liksom för att be om ursäkt. Men de andra har lika snabbt vänt bort sina blickar, för att bespara X obehaget.

VÅRT KOLONIALA FÖRFLUTNA

Kolonialism

Kolonialism är erövring, kontroll och exploatering av områden och kräver effektiva metoder för underkuvandet av människor i dessa områden. Termen används ibland om det antika Grekland och det Romerska rikets erövringar, och

en del andra, men främst om de europeiska staternas utomeuropeiska erövringar från 1400-talet och framåt. I denna kontext avses de europeiska staternas kolonisering av utomeuropeiska länder och regioner runtom i världen.

Rasism

Denna kolonialism har rättfärdigats med hjälp av den europeiska rasismen. Den europeiska rasismen är en ideologisk lära, en -ism, som kategoriserar människor i vita och olika kategorier av icke-vita, hierarkiserar de vita över de icke-vita, och rättfärdigar de vitas exploatering av de

icke-vita. Vid sidan av detta bygger den rasistiska ideologin även på en essentialistisk människosyn, det vill säga föreställningen om att de olika raserna har inneboende, väsensspecifika egenskaper som skiljer dem åt.

Det koloniala projektet

Det koloniala projektet förverkligades och upprätthölls med hjälp av en mängd olika metoder. På samma sätt som koloniala och rasistiska tankemönster lever kvar i vår samtid, lever även variationer av dessa metoder kvar i vår samtid. De viktigaste av dessa metoder var vapenmakt och ekonomisk makt.

Dessa var nödvändiga främst för erövrandet av områden, men för underkuvandet av människor och upprätthållandet av kolonierna var det även nödvändigt med andra metoder. Nedan följer en kort presentation av några av dessa metoder.

Civilisation och upplysning

*Ta er an den vite mannens börda—
Sänd fram de bästa ni fött upp—
Gå skicka era söner i exil
Att på era fångar passa upp
Att tjäna där i tunga selar
De vettlösa, de vildas klan—
Era nyfångade, vresiga folkslag,
Till hälften djävlar, hälften barn.*

(Ur *Den vite mannens börda* av Rudyard Kipling,
översatt av Alex Valencia Rodallec)

En möjlig tolkning av Rudyard Kiplings berömda dikt, *Den vite mannens börda*, är att den uppmanar till kolonialism. En annan är att den vite mannen i dikten

beklagar sig över orimliga bördor och plikter att hjälpa andra, trots att dessa andra inte förväntas hjälpa de vita.

Men kanske vittnar dikten främst om kolonistörens viktigaste metod för det mentala underkuvandet av den koloniserade. Projektet att bringa civilisation och upplysning till den koloniserade, vilket självklart innebär att bringa västerländska trosuppfattningar, värden, tankar och litteratur, innebär också ett krav på de koloniserade att de ska överge sina egna trosuppfattningar, värden, tankar och litteraturer.

Frantz Fanon uttrycker det som följande:

”Alla koloniserade folk – alla människor i vars själar man har skapat ett mindervärdeskomplex genom att föröda och begrava deras lokala kultur – står ansikte mot ansikte med den kulturbringande nationens språk, det vill säga met-

ropolens kultur. Den koloniserade höjer sig över sin djungelnivå i samma utsträckning som han tar till sig moderlandets kulturella värderingar. Ju mer han svär sig fri från sin svarthet, från sin djungel, desto vitare blir han.”

Ett berövande på egenmakt och en maktkoncentration i en topp

Det koloniala systemet var ett hierarkiskt system där makt koncentrerades i en topp bestående av några få kolonisatörer. Denna koncentration berövade de koloniserade på reell makt, samtidigt som det tilldelade kolonisatörerna oproportionerligt mycket reell makt. Denna ojämna fördelning av reell makt skapade två tillstånd hos de koloniserade: *En förståelse av sin egen vilja som irrelevant*, eller den reel-

la maktlösheten gör utforskandet av ens egen vilja överflödigt och irrelevant; *en förståelse av en själv som en passiv eller i bästa fall reaktiv varelse*, eller kolonisatörernas oproportionerligt stora makt skapade ett tillstånd där kolonisatörerna upplevdes som ständigt aktiva varelser, ofta i färd med att förstöra något som de koloniserade höll kärt, vilket tvingade de koloniserade att reagera.

Skillnadsskapande, hierarki och dominans

Sociologen Ashis Nandy menar att kolonialismen kunde fortleva tack vare de koloniserades eget accepterande av kolonisatörernas herravälde. Denna acceptans har sin grund i kolonisatörernas ständiga skapande och upprätthållande av skillnad, hierarkier och dominans bland de koloniserade själva. Människan står över det ickemänskliga och det ”undermänskliga”, det maskulina står över det feminina, det moderna/progressiva över det traditionella/primitiva, och så vidare. Det är en etik som tydligt deklarerar att de starkare har

rätt att förtrycka de svagare eftersom de har makt att göra så. I samma stund som den koloniserade mannen till exempel accepterar att han är överordnad den koloniserade kvinnan, så accepterar han också denna etik och accepterar därmed även att kolonisatörerna är överordnade de koloniserade. Skapandet av skillnad, hierarki och dominans, gör det även möjligt för kolonisatörerna att ”söndra och härska” och på så sätt rikta de koloniserades ansamlade ilska och aggression mot varandra.

POSTKOLONIALISM

Globalisering

Det svenska samhället är idag i högre grad än någonsin tidigare sammanbundet – allt fler händelser och sammanhang påverkas och är beroende av ske-

enden som äger rum någon annanstans. Ekonomi har blivit allt mindre bunden till specifika fysiska platser och i migrationens och medieflödenas tid kan inte

heller kulturer på samma sätt som tidigare betecknas som lokala. Detta har på kort tid inneburit betydelsefulla föränd-

ringar i livsvillkoren för stora grupper av människor. Det svenska samhället är inget undantag.

Det postkoloniala perspektivet

Prefixet post- i postkolonialism bör inte förstås som att det anger inträdandet i en efterföljande och ny era bortom kolonialismen. Istället ska det förstås som ett deklarerande av att koloniala och rasistiska tankemönster lever kvar i vår tid, och fortfarande präglar våra ekonomiska, politiska, sociala och kulturella relationer. Prefixet "post-" kan också förstås som ett försök att tänka bortom koloniala och rasistiska tankemönster. Det är inte bara de postkoloniala staterna som är märkta av kolonialismen, utan detta arv har be-

tydelse i hela världen och därmed även i det svenska "mångkulturella samhället".

Det postkoloniala perspektivet kan också vara en djupdykning i kolonialismens mentala konsekvenser. Frantz Fanon talar exempelvis om mindervärdeskomplex och självhat och Ashis Nandy om internaliserad rasism. Ett par viktiga begrepp i det psykoanalytiska greppet om det postkoloniala är: alienation, minder- eller övervärdeskänsla, minder- eller övervärdeskomplex, självhat, självförhärligande och uppgivenhet.

Jag har länge sagt *vit* och *icke-vit*. Vissa har vänligt tagit mig åt sidan.
– Du kan inte fortsätta att säga vit och icke-vit.
– Nähej, varför inte det?
– Jo, det finns ju en risk att du väcker den björn som sover.

Att väcka den björn som sover. Ja, det betyder typ: Att vi ska undvika att återuppta en konflikt från det förflutna, eller att vi bara ska låta saker få va. Alltså, det betyder att det är farligt att hålla på och påminna folk om vit och icke-vit, för då kanske hela konflikten kommer till liv igen, och folk börjar döda varandra, och så vidare. Jag berättade detta för en vän. Min vän är poet, och svarade poetiskt.

– Oh Gud, kan vi snälla väcka denna björn som sover! Den här björnen som sover, har ju ett hemskt och traumatiskt förflutna, den har ju varit med om kolonialism, slaveri, folkmord... Och sen bara gått och lagt sig. Nej, låt oss snälla...

Här följer en kortare förklaring av de viktigaste begreppen:

Alienation är en persons upplevelse av främlingskap inför sig själv, ens verksamhet, ens känslor, tankar och strävanden, eller ens närmaste verklighet. En känsla av att vara ryckt ur sammanhang, av anonymitet, isolering och bristande ankring i ens egen materiella, sociala, kulturella eller psykiska verklighet.

Internalisering är när en ofrivilligt införlivar andras tankar och värderingar i den egna personen. Exempelvis kan samhällsnormer så som könsroller internaliseras som en del av ens egen personlighet eller identitet. Där det finns en stark maktutövare, kan till exempel den underordnade omedvetet internalisera den dominerande personens motiv och mål som sina egna.

Mindervärdeskomplex är ett omedvetet känslkomplex som kommer ur mindervärdeskänslor och kan leda till en överdriven självhävdelse, en överkompensation. Den icke-vite som känner att en är underordnad den vite i en rasmaktordning kan till exempel söka att förtrycka människor med ännu mörkare hy än en själv.

Övervärdeskomplex är ett omedvetet känslkomplex som kommer ur övervärdeskänslor och kan leda till ett förminskande av en själv, en underkompensation, att värdera sig själv högre än andra i en maktordning, hybris och förhöjd självkänsla, eller en överdriven självuppfattning och falsk självbild.

Självhat är känslor av hat mot en själv, att vara arg på en själv eller ha fördomar om en själv, eller den grupp eller stereotyp vilken en själv tillhör eller har tillhört, en känsla av att en själv inte räcker till i till exempel sociala sammanhang.

... väcka denna björn, för den rivs, bits, sparkar och slåss i sömnen, och det gör så ont... Nej, låt oss väcka denna björn som sover, låt oss be den att sitta på en stol, och låt oss ha ett terapeutiskt samtal med den. Låt oss säga, "Björn, hur mår du egentligen? Vad är det som plågar dig? Låt oss tala om det, så att du äntligen kan få sova, och jag kan sluta oroa mig för dina slag".

Z är 14 år gammal och identifierar sig själv som kille och svartskalle. Z:s föräldrar kom till Sverige som flyktingar långt innan Z föddes. Z vet att icke-vita har lägre social status i det svenska samhället. Z och hans vänner brukar själva skämta om det. Z säger "Jävla flykting" till den som inte förstår hur något ska göras korrekt. Z skämtar alltid om "invandrare", "flyktingar", "importer" och "blattar". Det har varit roligt allt sedan ett Youtube-klipp med titeln "Skogsturken". Och sen kom ett till lika roligt klipp med titeln "Laserturken". Varje gång något oväntat händer, något går sönder eller något inte går som det ska, så ropar någon av Z:s vänner "Ey, vem var det som kastade?" och någon annan svarar "Jag svär, jag ska klippa hans Tung!". Z skrattar. Z vet att hans skola har låg social status. Z:s skola har ett rykte om att vara en "katastrofskola". Z och hans klasskamrater har bestämt sig för att leva upp till det ryktet, trots att skolan ändå är okej. På Z:s skola finns det ett par lärare som är stressade och alltid tycks nära till ett sammanbrott. Z tänker att dessa lärare skulle behöva semester. Z och hans klasskamrater är övertygade om att dessa lärare hatar dem för att de kräver deras uppmärksamhet. Z och hans klasskamrater visar inget medlidande, de tänker "Om de ska förstöra våra liv bara för att de är utbrända, så ska också vi förstöra deras liv bara för att vi är brännmärkta". Flera av Z:s tidigare klasskamrater har lämnat skolan. Z har fått höra att deras föräldrar placerat dem i "bättre" skolor som ligger "närmare" stan. Z är inte dum, Z skönmålar inte. Z vet mycket väl att en skola inte plötsligt blir bättre för att den ligger närmare stan. Z vet att dessa föräldrar valt att placera sina barn på skolor där det går fler vita. Vita barn = bättre skola. Z vet att hans område har låg status och ett dåligt rykte. En fritidsledare talar om för Z att området är ett så kallat "utanförskapsområde". Z googlar upp ordet och läser att området är socio-ekonomiskt utsatt och har dåliga skolresultat, hög arbetslöshet, hög kriminalitet et cetera. På TV debatteras den höga arbetslösheten som ett problem. Z:s egen mor är arbetslös och Z undrar om hon är ett problem. En av debattörerna säger: "Studier visar att en som heter Mohamed har svårare att få ett jobb än en som heter Svensson, trots exakt samma meriter". Z:s eget efternamn är Mohamed och nu undrar han istället om det är hans efternamn som är ett problem. På skolan frågar en stressad-och-nära-sammanbrott-lärare: "Vad vill ni bli när ni blir stora?" Z svarar "flygtekniker" och hela klassen skrattar. Det är ett annat skämt bland Z och hans vänner. En Mohamed som vill bli flygtekniker – det är ju en säkerhetsrisk, vet alla. Läraren blir irriterad och ber Z att skärpa sig! Z har läst en del artiklar på nätet den senaste tiden, mest om utanförskapsområden och svarar uppriktigt: "Utanförskapsjournalist". Läraren suckar högt och säger: "Ni är ju hopplösa". Z:s far är taxichaufför. Z respekterar sin far mycket, men drömmer inte om att själv bli taxichaufför. Z:s far talar mycket om hur viktigt det är att han studerar och "blir något". Z tycker att det blir tjatigt en dag, tappar tålamodet och svarar: "Jag är svartskalle! Jag kommer ändå alltid att vara svartskalle! Vad spelar det för roll om jag blir något?!" Z:s far häpnar och blir tyst. Efter en stund svarar han lugnt i en mjuk och försonande ton: "Ja, jag vet... men du kan inte låta det..."

...styra ditt liv, du måste ha egna drömmar, skapa något eget av ditt liv." Z ber om ursäkt, men frågar ändå trotsigt: "Vilka drömmar har du? Vilka möjligheter har du? Var är din plats i det här samhället? Känner du att du hör hemma här?" På skolan frågar en annan stressad-och-nära-sammanbrott-lärare: "Vilket tema skulle ni vilja läsa och lära er mer om, om ni själva får välja?" Z svarar: "utanförskapsområden och rasism." Läraren tycker att det är en jättebra idé och föreslår en teater på Fryshuset av före detta nazister och om nazister i Sverige. Z svarar irriterad: "Alltså, fuck nazister!". Läraren ilsknar till, tappar kontrollen och skriker: "NI SÄGER INTE FULA ORD HÄR!!" Z ber om ursäkt och säger: "Okej, men jag skiter i nazister! Jag menar typ: varför går svenskar på en skola och blattar på en annan? Varför bor vi i utanförskapsområden?" Läraren ilsknar till på nytt: "OCH SEN GÖR VI INTE SKILLNAD PÅ VARANDRA! VI ÄR ALLA SVENSKAR." Z blir tyst. En av Z:s klasskamrater kommenterar glatt: "Yeah, vi gillar olika!" En annan klasskamrat svarar: "Varför ljuger du?! Vi gillar falafel!" Z och hans klasskamrater skrattar. Läraren skrattar inte. Läraren får ett sammanbrott och blir sjukskriven en hel vecka.

Tabun

Ett tabu är något som allmänt uppfattas som antingen väldigt förbjudet, alltför heligt eller alltför farligt för att "vanliga" människor ska tala om, utföra eller fundera över. Tabun har oftast en ursprunglig anledning till varför de finns, vilket innebär att de många gånger också säger något om ett samhälles historia. Ett tabu förhindrar effektivt samtal och diskussioner om det ämne

som tabut handlar om, vilket slutligen leder till otillräckliga kunskaper och frånvaron av ord, begrepp och teorier, som på ett adekvat sätt tar itu med samma ämne. Ett tabu kan också vara identitetsskapande, där den egna gruppen identifieras som den grupp som gör på det rätta sättet, medan de som upprepade gånger bryter mot tabut anses höra till de Andra.

Det postkoloniala tillståndet

Det postkoloniala tillståndet har som begrepp redan redogjorts för ovan. Här följer en alternativ beskrivning.

Det postkoloniala tillståndet är en bred och allomfattande medvetenhet om koloniala och rasistiska tankemönster. Vi behöver i själva verket endast komma i kontakt med dessa tankemönster för att vi ska bli infekterade. De tränger effektivt in i vårt medvetande och klamrar sig fast. Vi upptäcker plötsligt att vi inte kan ta en stund, en upplevelse eller ett möte med andra människor utan att även ett litet, dödligt irriterande kolonialt och rasistiskt tankemönster-virus följer med på dejten. Vi kan önska, men omöjligt välja att leva i lyckoslig ovetskap om dessa tankemönster. Det finns inget "blue pill" som i filmen *The Matrix*, som kan ta oss till "the blissfull ignorance of illusion".

Istället är vi fast med dessa tankemönster, vare sig vi vill det eller ej.

Vi har i antirasismens namn arbetat för att motverka dessa tankemönster, och vi har i humanismens namn arbetat för andra, alternativa tankemönster. Vi har önskat och velat att dessa tankemönster ska förlora deras kraft och sakta försvinna, och vi har satt vårt hopp i tron på en annorlunda, bättre framtid, fri från koloniala och rasistiska tankemönster. Men, vi har hittills inte stannat upp för att fundera över vad denna medvetenhet om koloniala och rasistiska tankemönster innebär i sin egen rätt, av egen kraft.

Denna medvetenhet om koloniala

och rasistiska tankemönster är inte obetydlig. Kanske är den det mest avgörande elementet i vårt möte med människor från olika bakgrunder. Det är nämligen dessa tankemönster som kategoriserar oss i vita och icke-vita, för att sedan hierarkisera de vita över de icke-vita.

Det är tack vare dessa tankemönster som vi i mötet med människor från olika bakgrunder riskerar att när som helst rasifieras, stereotypiseras och värderas not by the content of our character, but by the color of our skin, för att tala med en parafras av Martin Luther King.

Det förpestate rummet

Mötet mellan människor som rasifieras som vita och icke-vita aktualiserar koloniala och rasistiska tankemönster och därmed även stereotyper. Dessa stereotyper verkar objektifierande på människor, med detta menas att de identifierar, förenklar, förklarar och förevigar människor som förutsägbara och därmed döda och stelnade representanter för "sina" grupper. I det sociala livet kan detta

leda till ett så kallat förpestande av det sociala rummet, alltså ett tillstånd med en ständigt överhängande risk att när som helst rasifieras, stereotypiseras och förstelnas till ett dött objekt, det vill säga ett ting vars tankar, känslor och handlingar, kan förklaras eller härledas till ens ras, etnicitet, härkomst eller kultur. Risken i sig förpestar rummet och därmed även mötet.

Föreställ er en hemmafest. Gästerna har olika bakgrunder. Det spelas samba och Håkan (som är "vit", "etniskt svensk", vad vi nu vill kalla det) vill gärna bjuda upp Marta (som har föräldrar från Brasilien) på en dans. Men Håkan vågar inte bjuda upp Marta eftersom han oroar sig för att hon ska uppfatta hans invit som ett rasistiskt antagande om att samba är ett självklart inslag i hennes "ras". Håkan plågas och vändas men tar mod till sig och bjuder upp Marta som blir glad och gärna vill dansa. De börjar dansa och alla andra på festen visar genast intresse för Martas dans. Men, det får Marta att känna ett lätt obehag eftersom hon misstänker att hennes dansande nu rasifieras och sexualiseras till den stereotypa rasföreställningen om "den vilda brasilianskan". I köket sitter Husse (som egentligen heter Hussein, men som valt att kalla sig för Husse, eftersom han tror att det låter bättre i svenska öron), och Mustafa (som Husse gärna vill kalla för Musse, men som Mustafa absolut vägrar, eftersom han hatar tanken på att förvränga sitt eget namn bara för att behåga andra) och Malin (som tycker att Husse och Mustafas namn ändå är lite mer spännande än hennes eget "svenne-namn"). De tre har just satt sig för att äta kycklingklubbor. Husse äter sina kycklingklubbor med kniv och gaffel. Mustafa misstänker att Husse äter med kniv och gaffel, i rädsla för att Malin annars (dvs. om Husse skulle ha tagit i kycklingklubborna med fingrarna) skulle tänka att Husses "ätande med händerna" är en naturlig del av hans arabiska kultur. Malin upplever att det är något konstigt med Husses pedantiska bordsskick och erbjuder honom en servett att plocka upp sina kycklingklubbor med. I samma stund som hon erbjudit honom denna servett så ångrar hon sig, rädd att Mustafa ska uppfatta hennes agerande som ett tecken på att hon "leker kulturellt överlägsen". I protest och för att visa att han minsann inte tänker anpassa sig, kastar Mustafa sig över sina kycklingklubbor med händer och armbågar. Vid ett annat bord sitter Yasmin (som identifierar sig själv som "invandrare") och är irriterad. Yasmin är irriterad på Husse som hon menar "leker att han är svensk", och hon är irriterad på Mustafa för att han agerar som en "superblatte", en löjlig anti-tes till "svenskhet". Yasmin skäms å de bådas vägnar, eftersom de båda skämmer ut "invandrare" var och en på sitt sätt. I vardagsrummet har Håkan och Marta nu dansat klart. Håkan frågar: "Var kommer du ifrån?" Marta är född och uppvuxen i Sverige och har ändå behövt svara på denna fråga...

...tusentals gånger tidigare. Hon svarar uppgivet: "Brasilien". Håkan byter snabbt samtalsämne och frågar vad Marta jobbar med istället. Marta svarar att hon är student och studerar litteraturvetenskap. Det leder snart till att Håkan håller låda om svensk historia och hur det påverkat svensk litteratur och poesi. Inget av det Håkan säger är egentligen nytt för Marta, men Håkan talar och talar och talar. Marta tröttnar tillslut och hittar på en ursäkt för att hitta på något annat. Samma natt ligger Håkan vaken i sin säng. Han frågar sig själv: "Varför gjorde jag så? Varför tog jag så mycket plats? Varför höll jag låda? Vad fick mig att tro att jag kan lära henne något om svensk litteratur och poesi, när hon just berättat att hon studerar litteraturvetenskap?" Håkan upptäcker plötsligt ett mönster. Han upptäcker att han i kontakt med invandrare (eller, mer specifikt invandrarkvinnor) nästan alltid fylls med en lätt känsla av prestige, att hans självförtroende ökar, att han får det lättare för att tala, och att han helst kastar sig ut i "bildande" eller "civiliserande" projekt. Samtidigt vet han någonstans dunkelt i det omedvetna, att den enda anledningen till varför dessa invandrarkvinnor lyssnar på hans utdragna utläggningar om sådant som är "svenskt" eller "förr i tiden" måste vara att han är en äldre vit man.

(Från rapporten *Kreol - Ett spöke går genom orten*, publicerad av Arena idé)

FÖRTRYCKET PÅ ETT PSYKISKT PLAN

Människan är en psykisk varelse. Detta innebär att människan som biologisk, intellektuell och social varelse på ett psykiskt plan balanserar sina samtliga strävanden så att det minimerar

förnimmelser/varseblivelser av smärta. Detta kan skapa oreda i förtryckares/de förtryckas intellektuella förhållningssätt till ett system som åsamkar mycket smärta.

Alienation

Orättvisor och förtryck är inte lätta att uthärda, de gör ont och kommer oftast med förnedrande omständigheter. Som människor strävar vi generellt efter att slippa smärta. Vi vill inte känna, se eller höra sådant som är smärtsamt eller förnedrande. Vi vill istället må bra, och att våra nära och kära mår bra, men upptäcker smärtsamt att vår kraft att göra något åt vår situation inte alltid räcker till. När vi upptäcker detta blir vi ledsna, ilska och till slut besvikna

på oss själva. Något som med tiden utvecklas till ett självhat. Och när vi levtt i det tillståndet tillräckligt länge tar vi till slut avstånd från oss själva. Vi tar avstånd från vad vi ser, tänker, känner, hör, och så vidare, vi tar avstånd från oss själva som upplevande och kännande varelser, vi tar alltså avstånd från oss själva som subjekt. Detta tillstånd kallas för *alienation*. När vi är alienerade är vi främmande för oss själva och vårt eget känsloliv.

Kognitiv dissonans och rationalisering

När vi har tagit avstånd från oss själva och vårt eget känsloliv på ett psykiskt plan resulterar det i en "rubbnig" på ett intellektuellt plan. Vi drabbas av så kallad *kognitiv dissonans*. Att vi på ett

intellektuellt plan bär på två motstridiga och oförenliga insikter eller idéer om oss själva. Vi vet att vi faktiskt är "oss själva", samtidigt som vi inte vill ha något med oss själva att göra. Detta

skapar olust. Ett sätt att hantera denna olust är att rationalisera. Att skapa ett intellektuellt förhållningssätt som effektivt hindrar oss från att upptäcka och konfronteras med dissonansen. Ett sätt att göra det på är att vända all vår uppmärksamhet bort från oss själva och is-

tället vända våra blickar mot andra. När vi vänder våra blickar mot andra och riktar vår uppmärksamhet mot vad de gör, säger, tänker och känner, slipper vi att ha att göra med våra egna handlingar, ord, tankar, och känslor. Och det gör mindre ont.

Mental kolonisation

Vi vänder alltså blicken bort från oss själva, vad som är oss närmast, och vårt kännande, och riktar den istället mot andra, vad som är andra närmast och andras kännande. Bort från vår egen kraft att agera, våra val- och handlingsmöjligheter, vår vilja, våra beslut och vårt ansvar för dessa beslut, och mot andras kraft att agera eller göra något, andras val- och handlingsmöjligheter, vilja, beslut och ansvar för dessa beslut. Vi vänder våra blickar bort från de konstruktiva och stärkande krafterna i våra liv, och riktar dom istället mot de destruktiva och försvagande krafterna i våra egna och i andras liv. Genom det fyller vi våra medvetanden med en stor

mängd ord, begrepp, tankar, teorier och synsätt som ytterst härrör från andra än oss själva. Slutligen tappar vi "fotfäste" och "ankring" i oss själva, våra tankar, känslor och synsätt saknar relevans i våra egna liv. När vi i detta "fritt flytande" och "icke-ankrade" tillstånd tolkar oss själva och vår situation i världen, så gör vi det med ord, tankar, begrepp, teorier och synsätt som ytterst härrör från andra än oss själva, som vi alltså hämtat ur andras liv, verklighet och tankar. En sådan förståelse av oss själva och vår situation i världen är en "osjälvständig" förståelse av oss själva, som har andra än oss själva som utgångspunkt. Detta tillstånd kallas för *mental kolonisation*.

IDENTITET

Förvirring i identitetsskapandet

Vi har hittills talat om mötet mellan människor som rasifieras som vita och icke-vita, och talat om det som ett aktualiserande av koloniala och rasistiska tankemönster, vilket ytterst leder till ett så kallat förpestande av rummet. Men mötet innebär också att människor talar, umgås och lever sida vid sida. Att vi påverkar varandra och förändras, det vill säga att människor som rasifieras som vita införlivar något av det icke-vita, och människor som rasifieras som icke-vita införlivar något av det vita. Här kan vi tala om ett annat möte, mötet mellan det vita och det icke-vita i oss själva.

På samma sätt som det fysiska mötet mellan människor som rasifieras som vita och icke-vita innebär ett aktualiserande av koloniala och rasistiska tanke-

mönster, innebär mötet mellan det vita och icke-vita inom oss själva ett aktualiserande av koloniala och rasistiska tankemönster. Men här kategoriserar dessa tankemönster delar av vår egen person, drag, egenskaper, tankar och känslor, som vita och icke-vita, och hierarkiserar det vita över det icke-vita. Detta är ett lika allvarligt förpestande av rummet som i det fysiska mötet, med den betydande skillnaden att vi inte kan fly från oss själva.

Förvirring kommer ur att vi själva bär på koloniala och rasistiska tankemönster. Ett av dessa är den essentialistiska föreställningen att vårt sökande efter en identitet är ett sökande efter en klar och fast kärna som kan hittas i en "nationens själ" eller i "vårt blod".

- **FÖRDJUPAD
STRATEGI**

• FÖRDJUPAD STRATEGI

Vårt eget anammande...

Förvirringen i identitetsskapandet är möjligtvis den allvarligaste konsekvensen av det postkoloniala tillståndet, men erbjuder samtidigt den kanske viktigaste av lärdomar och en väg ut ur problemen. Ett kategoriserande av människor i vit och icke-vit och ett hierarkiserande av det vita över det icke-vita fungerar nämligen bäst om ett Vi distanserar sig från ett *Dom*.

Men vad händer om dessa *Vi* och *Dom* är levande delar av oss själva?

Till en början leder detta till att vi kategoriserar och hierarkiserar delar av oss själva, vilket resulterar i ett förvirrat självhat mot vissa delar av oss själva

och ett självförhärligande av andra. Men efter en utmattande kamp och ett irrande från det att vi identifierat oss som hörande till ett Vi och till ett Dom, till kanske ett Varken-eller, och sedan ett Både-och, ger vi till slut upp och ifrågasätter grunden för förvirringen. Vilket är vårt eget anammande av koloniala och rasistiska tankemönster, vårt anammande av den essentialistiska människosyn som kräver av oss att vår identitet ska skapas kring ett enhetligt *Jag*, en fast och konstant kärna, en nationens själ, eller i detta sammanhang vithet, icke-vithet, etnicitet, kultur, språk, härkomst, ursprung och så vidare.

Kreol och kreolisering

Begreppet *kreolisering* användes i språkvetenskapen först som ett begrepp om den process varigenom två eller fler språk, vilka samsas om ett utrymme och befinner sig i relation till varandra, med tiden ger upphov till ett nytt språk, vad som kallas för ett kreolspråk. Kreolspråken har det gemensamt att de fått större delen av sitt ordförråd från ett "ledande" språk, men att de ändå har en grammatik som märkbart avviker från det ledande språket. Sedan dess har begreppet kreolisering genomgått en resa.

Jag föreslår nu att det också används om den process där, mötet mellan det vita och det icke-vita, på grund av nära samröre och blandning leder till ett ifrågasättande av koloniala och rasistiska tankemönster, och slutligen

till ett överskridande och ett övervinande av samma tankemönster, med skapandet av en ny tredje identitet, en kreolidentitet.

Kreolidentiteten är ett förkastande av fixerade, särartspräglade, essensbetonade och stelnade föreställningar om identitet. Således är den en upplösning av "traditionella" identiteter, oftast etniska, religiösa eller kulturella identiteter hörande till "föräldrars ursprungsland". En kreolidentitet är hellre ett firande av existensbetonade, rörliga och icke-fixerade föreställningar om identitet, och därmed ett sammansmältande, eller mer korrekt: ett sammanlänkande, av olika traditionella etniska, religiösa och kulturella identiteter till en ny, överskridande identitet.

DE GRUNDLÄGGANDE RIKTLINJERNA

Nu är vi redo att återkomma till de grundläggande riktlinjerna.

1. Tala om dig själv och det som är dig närmast.
2. Tala om det du själv vill.
3. Tala om det du själv gör och vill göra.
4. Tala om hur det du själv gör och vill göra kan stärka dig.
5. Tala om hur det du själv gör och vill göra kan stärka dig och stärka oss gemensamt, och samtidigt leda till ett jämlikare samhälle materiellt, kulturellt, socialt och psykiskt.
6. Tala om hur allt detta är ett konfronterande/utmanande av dig själv, dina egna brister, rädslor och tillkortakommanden mm.

Förvirringen i identitetsskapandet som skissats upp ovan, kräver tydligt att vi vänder våra blickar mot oss själva och ifrågasätter vårt eget anammande av koloniala och rasistiska tankemönster.

Beskrivningen av förtrycket på ett psykiskt plan, som leder till alienation, mental kolonisation och mycket mer, kräver lika tydligt att vi vänder våra blickar mot oss själva och det som är oss närmast, vår egen vilja, våra egna beslut och vårt eget ansvar för dessa beslut, vår egen kraft att handla och agera.

I mötet mellan *den Ene* och *den Andre*, som också leder till en kunskapsproduktion om den Andre, kan det vara problematiskt att tala om andra och andras problem, tankar, förhållanden, upplevelser och erfarenheter. En alternativ kunskapsproduktion kräver att var och en så långt det är möjligt beskriver sig själv, och sina egna upplevelser och erfarenheter.

Redogörelsen för kolonialismens mekanismer, visar att de koloniserade bör:

- Återskapa en naturlig koppling till sig själva, sitt eget språk, sin egen kultur, tankar och värderingar.
- Uppmuntras till att förstå sin egen vilja som relevant.
- Ges makt att åter uppleva sig själva som aktiva, helre än passiva och reaktiva.

Relationen filosofen Freidrich Hegel beskriver som "Herre-och-slav-dialektiken", skapar en herre och en slav. Herre-slav-relationen, är ett system som skapar två olika positioner: herren och slaven. På samma sätt skapar andra system två olika positioner. Kolonialism skapar koloniserare och de koloniserade, förtryck skapar förtryckare och de förtryckta, och koloniala och rasistiska tankemönster skapar människor som rasifieras som vita och icke-vita. Dessa system skapar och återskapar ojämlikhet, men skapandet av denna ojämlikhet är samtidigt dessa systems svaghet och möjliga fall.

I samma stund som de över- och underordnade slutar betrakta varandra som motpoler och istället lyfter sina blickar mot systemet kommer de också inse att, både den över- och underordnade är skapade positioner i ett och samma system, och att varken den över- eller underordnade positionen kommer helt utan nackdelar.

Friedrich Hegel skriver att herre-och-slav-relationen slår tillbaka på herren själv. I en viss amerikansk TV-serie uttrycks det i följande repliker:

"I am the boss here, and you're nothing!"
"Well, that just makes you the boss of nothing!"

Jag menar att dessa analyser fungerar som argument för de fyra första grundläggande riktlinjerna. De två sista, ska jag argumentera för ännu tydligare.

Psykatrikern och filosofen Frantz Fanon menade att kolonialismen har psykiska konsekvenser för både koloniserare och de koloniserade. Läraren och filosofen

Paulo Freire menade på ett liknande sätt att förtrycket avhumaniserar både förtryckare och de förtryckta. Om vi över-sätter dessa tankar till vårt ämne, innebär det att det postkoloniala tillståndet har psykiska konsekvenser för och av-

humaniserar både människor som rasifieras som vita och icke-vita. Men Paulo Freire skriver, "Detta är, alltså, de förtrycktas stora humanistiska och historiska uppgift: att frigöra sig själva såväl som sina förtryckare."

EN FRIGÖRANDE PEDAGOGIK

Frigörande pedagogik är ett begrepp som går tillbaka till Paulo Freire. I ett försök att anpassa Freires pedagogiska modell till svenska förhållanden på 70-talet, främst i den så kallade dialogpedagogiken, lyftes tyvärr de

kanske mest betydande delarna av Freires analys bort: förtryck och makt-perspektiv. Här är nu ett försök att gå tillbaka till Freire med ett postkolonialt perspektiv på vår samtid och det svenska samhället.

Den frigörande pedagogiken är kortfattat:

1. Att vi vänder våra blickar mot oss själva och det som är oss närmast.
2. Att vi utforskar och sätter ord på oss själva och vår situation i världen, så att vi kan...
3. Avtäcka eller avkoda de maktrelationer som begränsar oss, och istället...
4. Handla för skapandet och omskapandet av oss själva och vår värld.

Den frigörande pedagogiken bör ha som mål:

- Att deltagarna ska upptäcka sig själva som ett subjekt, med en egen vilja, frihet och möjlighet att agera för sin egen och sina medmänniskors frigörelse.
- På så sätt återställa den förlorade mänskligheten för alla parter: de förtryckta och förtryckarna, i denna tolkning, de över- och underordnande i en rasmaktordning.

Den frigörande pedagogiken bör ha som syfte att:

- Provocera och utmana deltagare till kritisk dialog.
- Deltagare "gräver där de står", det vill säga utgår ifrån sig själva, sin egen situation i världen, sina egna upplevelser, erfarenheter, ord, tankar och begrepp.
- Uppmana deltagare att utforska och sätta ord på sig själva och sin egen situation i världen.
- Att hjälpa, vägleda och stödja deltagare till att stärka sig själva, sin egen förståelse av sig själva och sin situation i världen, sin egen förståelse av sig själva i en postkolonial verklighet, för att kunna förändra sig själva och sin värld.

Den frigörande pedagogiken kräver:

- Ett erkännande av deltagare som ett subjekt med en inneboende, skapande kraft att agera för skapandet och omskapandet av sig själva och sin värld.
- En tro på och en total tillit till att "...varje mänsklig varelse, hur okunnig och nedsjunken i tystnadens kultur hon än är, är i stånd att betrakta sin värld kritiskt i dialogiskt möte med andra" (Paulo Freire).
- Ett värdesättande av deltagare, deras egna ord, tankar, berättelser, teorier, begrepp, upplevelser och erfarenheter.
- Ett ställningstagande för rättvisa och jämlikhet – i denna tolkning, även för social jämlikhet.

Lärostoffet i den frigörande pedagogiken bör vara:

- Deltagares egna livssituationer och erfarenheter, egna ord, värderingar, omdömen, fördomar, upplevelser, erfarenheter, brister, utmaningar et cetera.
- Provocerande och utmanande texter, tankar och teorier att utgå ifrån, som dock bör resultera i deltagarnas eget grävande där de själva står.

Om kritisk dialog

Det finns en naiv föreställning om dialogen som inte är Paulo Freires. Det är en föreställning där endast dialogens enande betydelse för aktörerna framhävs och uppskattas.

Freire menar tvärtom att en kritisk dialog kräver spänning, det vill säga att läraren tar ställning. Att undervisa blir då att problematisera, att kasta fram frågor i syfte att provocera och utmana. Läraren utmanar sina elever till att lära sig, men gör det samtidigt klart att ingen själv äger kunskapen.

Det betyder dock inte att läraren inte har något att lära ut. Läraren måste tvärtom lära ut, utan att dölja sitt syfte i ett: "Jag lär inte ut, jag bara problematiserar, jag är neutral..." och utan att påtvinga eleven sina läror.

Läraren talar inte till eleven, utan med eleven. Och läraren ber om att själv provoceras och utmanas, så att läraren själv kan lära sig något, berikas och utvecklas. Utbildningen är alltså en ömsesidig strävan att lära och bygger på ömsesidigt respekt.

Om språket

Filosofen Friedrich Nietzsche skriver, "De som stiftar lagarna för språket... stiftar också lagarna för sanningen". Det är en tanke som ekar även hos den marxistiske teoretikern Antonio Gramsci som skriver att språket bär på en världsåskådning. Frantz Fanon menar att en människa som äger språket också äger den värld som uttrycks och förutsetts via språket.

Men, varför denna betoning på språket? Jag ser två möjliga kopplingar: Förtryck leder till mental kolonisation, ovan beskrivet som ett medvetande fyllt med andras ord, begrepp, tankar, teorier, eller annorlunda uttryckt: andras språk.

Förtryck är ofta tabubelagt, vilket leder till uteblivna samtal och diskussioner i ämnet, vilket i sin tur leder till en kultur av tystnad och därmed en brist av ord, begrepp och tankar, som på ett lämpligt sätt tar itu med förtrycket.

Med detta som bakgrund är det inte konstigt att den danske prästen och filosofen Nikolaj Grundtvig betraktade den pedagogiska kampen i första hand som en "språkstrid" eller en kamp att använda det egna språket, och att Paulo Freire slår fast att människans främsta uppgift är att "benämna världen". Endast häri ligger hennes möjlighet att också förändra världen.

FÖRSLAG PÅ ÖVNINGAR, TEKNIKER...

Läs och diskutera

Läs stycken ur ovan skissade problem-bild och koppla dom frågor som tas upp till er själva och era egna liv. Svara på frågor som: Upplever jag att dessa tankar har relevans i mitt eget liv? Berätta

om dina egna erfarenheter. Hur upplever jag att detta kan vara ett problem? Vad skulle jag själv behöva förstå bättre? Hur skulle en bättre förståelse hjälpa mig i mitt eget liv?

Känslor kopplade till dessa samtal

Efter att ni diskuterat frågorna så ska ni läsa texten ni hittar via länken här nere.

Samtal om rasism väcker en mängd olika känslor. Psykologiprofessorn Lisa B.

Spanierman och docenten i utbildningsstudier och praktik Nolan L. Cabrera har skrivit en artikel med titeln *The emotions of white racism and antiracism*, som handlar om alla dessa känslor. Läs denna artikel tillsammans och svara på frågor som: ”Vilka känslor väcktes hos

oss i gruppen när vi samtalade om racism? Vilka känslor hade vi erfarenheter av sedan tidigare? Vad innebar dessa känslor för samtalet?” Grundläggande här är att förstå vad som känslomässigt hände i samtalet.

Artikeln finns att ladda ner på: http://works.bepress.com/nolan_l_cabrera/26/

Maktperspektivet

En av de effektivaste metoderna för att förstå postkolonial teori är att tydligt sammanlänka och jämföra den med andra liknande maktperspektiv. Exempelvis liknar den postkoloniala teoribildningen på många sätt den feministiska. Vår analys bör dessutom vara intersektionell, vilket har i åtanke att vi i vissa system kan vara privilegierade, medan vi i andra kan vara förtryckta, eller att vi upplever olika privilegier och förtryck beroende på kombinationen av klass, ras, funktionsvariationer, ålder och könsidentitet med mera.

Denna övning syftar till att problematisera hur maktordningar kommit till och på så sätt förstå relationen mellan olika maktordningar.

Föreställ er att ni lever förr i tiden, då människor levde som jägare. Föreställ er att ni befinner er på en slätt. Ni är tre personer, nedan beskrivna som X, Y, Z med vissa egenskaper, som kommit bort från er grupp. Det är vinter och ni vet att ni inte kommer träffa på några andra människor förrän sommaren, då er grupp kommer tillbaka till samma slätt. Fram till dess måste ni klara er själva. Ni är tre personer och hur ni än gör räcker er mat bara till för två. Ni kan välja att dela maten lika mellan er tre, men då kommer ni alla att dö av svält. En av er måste dö, för att de andra två ska kunna överleva vintern.

Hur gör ni?

X	kunnig	erfaren	gammal	man	blå ögon	svag	sjuk
Y	okunnig	oerfaren	ung	man	bruna ögon	jättestark	frisk
Z	okunnig	oerfaren	ung	kvinna	blå ögon	stark	frisk

Samtalsmetodik

I enighet med frigörande pedagogik vänder denna samtalsmetodik samtalspersonens blick mot den själv, och är till stöd för den att själv sätta ord på sig själv och sin verklighet. Samtidigt är det ett

systematiskt förtydligande och därmed ett skapande av språk kring de normer som annars saknar ord och begrepp som på ett lämpligt sätt tar itu med svårtillgängliga ämnen.

Alla, Någon, Vemsomhelst och Ingen

Det här är berättelsen om fyra personer som heter *Alla*, *Någon*, *Vemsomhelst* och *Ingen*. Det fanns ett viktigt jobb som behövde göras och Alla var säker på att Någon skulle göra det. Vemsomhelst kunde ha gjort det, men Ingen gjorde det. Någon blev arg eftersom det var Allas jobb. Alla trodde att Vemsomhelst kunde göra det, men Ingen insåg att Alla inte skulle göra det. Det hela slutade med att Alla skyllde på Någon när Ingen gjorde det Vemsomhelst skulle kunna ha gjort.

Vi talar till varandra i förkortade, sammanfattade referat. Vi har inte alltid tid att uttrycka exakt allt i ord. Vi kan även omedvetet välja bort eller förtränga viss obehaglig information. Det enklaste sättet att göra detta är att tala i allmänna och abstrakta termer, såsom Alla, Någon, Vemsomhelst och Ingen.

När vi lyssnar på andra, tar vi dessa abstrakta termer och jämför dem med våra egna erfarenheter och kunskaper. Vi lyssnar till andras allmänna och abstrakta termer, och tolkar dem på bästa möjliga sätt. I ett försök att förstå vad andra talar om så kompletterar vi de-

ras berättelser, och med det kommer en risk att vi lägger till sådant som inte alls hör till.

I den här tekniken som i själva verket är en frågeteknik, syftar vi till att fånga upp de allmänna och abstrakta termerna, och be om specificering och konkretisering, alltså förtydligande. Vi gör så med hjälp av de vanligaste frågorna i det svenska språket, Var?, När?, Hur? och Vem?, uttryckta på olika sätt. Vi undviker att använda frågor som är av typen, Varför?, då dessa ofta inte leder till syftet med övningen, utan istället lätt gör att vi går upp i abstraktionsnivåer.

Denna teknik innebär att:

- Den som talar får en chans att förtydliga sig.
- Den som lyssnar behöver inte tolka in lika mycket i vad andra säger.
- Den som talar får en ytterligare möjlighet att utforska och sätta ord på sin egen verklighet.

Ospecifika ting (substantiv)

- "Det känns som en omöjlig uppgift..." Omöjlig för vem?
- "Efter sju år verkar det som om jag tappat kontakten..." Verkar för vem? Kontakten med vem?

Ospecifika verb

- "Hon älskar mig inte..." Älskar inte, på vilket sätt? Hur?
- "Det är i alla fall hur jag ser på det..." Hur ser du på det, specifikt?

Verb blir till ospecifika substantiv

- "Här finns det mycket förvirring..." Vem förvirrar vem, och på vilket sätt?

Påståenden som gäller alla & ingen

- "Allt sedan vi ändrade tider, så har alla varit upp-rörda..." Vilka är dessa alla?

Nödvändighet & omöjlighet

- "Jag måste tro det..." Vad skulle hända om du inte gjorde det?
- "Jag kan ju inte säga något sådant..." Vad hindrar dig? Vad skulle hända om du sa det?

Orsak och verkan

- "Hennes vägran att lyssna gör mig verkligen ledsen..." Hur gör hennes vägran dig ledsen?

Tankeläsning

- "Jag vet vad som gör honom lycklig..." Hur vet du det?
- "Du borde ha vetat att jag skulle ta illa upp..." Hur borde jag ha vetat?

Universella tankar

- "Det här är en dum sak att säga..." Enligt vem?
- "Kunskap är makt..." Enligt vem?

SKAPANDET AV NY KUNSKAP

Den frigörande pedagogiken ger deltagare utrymme att utforska och sätta ord på sig själva, sin verklighet och värld. Så bryts tabun och den tystnad som råder kring de frågor kopplade till det postkoloniala tillståndet. Detta ger oss också ett nytt språk, och nya ord, begrepp, tankar och teorier, som på ett mer lämpligt sätt tar itu med dessa frågor. Med det nya språket kan vi skapa en alternativ kunskapsproduktion. Denna kunskapsproduktion

skall dock inte ha det som är kännetecknande för kolonial kunskapsproduktion gemensamt med den koloniala och rasistiska kunskapsproduktionen, vilket ytterst är en kunskapsproduktion om de Andra. Den måste istället utgå från våra egna upplevelser, erfarenheter, tankar och känslor, det vill säga följa de grundläggande riktlinjerna.

Syftet med denna nya kunskapsproduktion är att skapa en ny kultur. En ny

kultur, och här talar jag med Antonio Gramsci, kräver inte bara att ambassadörerna utforskar och sätter ord på sina egna upplevelser och erfarenheter av det postkoloniala tillståndet, och därmed gör personliga, och kanske originella, intellektuella upptäckter, utan även att dessa upptäckter, och sedan tidigare upptäckter, genomgår en kritisk sovring, för att sedan presenteras eller socialiseras för en större folkmassa. Det är först när denna kunskapsbas presenteras och socialiseras för en större folkmassa, som dessa texter, tankar och teorier kan bli till element för en större samordning på det intellektuella, moraliska och organi-

satoriska planet. Denna sovring och samordning kräver inte att alla texter, tankar och teorier är "korrekta", "har stöd i forskningen", eller "stöds av samtliga närvarande", utan de har mer syftet att provocera och utmana till vidare samtal och diskussioner. Det är först när dessa samtal och diskussioner är allomfattande som det kan skapas en bred och allomfattande medvetenhet om det postkoloniala tillståndet, dess orsaker och mekanismer, och dess materiella, kulturella, sociala och psykiska konsekvenser. Vilket i sin tur kan öppna vägen för ett brett och allomfattande erkännande och därmed acceptans för samma frågor.

FALLGROPAR

Här beskriver jag relevanta frågor som kan dyka upp, men som inte får

resultera i att vi inte utforskar och ställer frågor.

Andra ja, men inte vi...

Vi riskerar att stöta på en önskan att andra – exempelvis: de underordnade i en rasmaktordning, eftersom det är riktlinjer som leder till deras stärkande – förvisso ska följa de grundläggande riktlinjerna, men att vår organisation inte är i samma behov av till exempel "ett stärkande" och därmed inte behöver följa samma riktlinjer.

Men vad är det som inspirerar andra mest, våra ord eller våra handlingar? Jag menar att våra handlingar, eller mer precist den logik eller etik som våra handlingar följer, talar högst, påverkar mest, smittar lättast av sig och inspirerar andra bättre. Om vi till exempel har ett barn som slagit ett annat barn på dagis med motiveringen: "När ett barn är dumt, då får en slå barnet", kan en som

förälder välja att svara på två olika sätt: 1) vi kan i ord tala om för barnet att "när ett barn varit dumt, då får en inte alls slå barnet" och därefter i handling slå barnet för att barnet varit dum, eller 2) vi kan i ord tala om för barnet att "när ett barn varit dumt, då får en inte alls slå barnet" och därefter i handling inte heller slå barnet trots att barnet varit dumt. I de båda fallen använder vi samma ord, men det barn som blivit slagen för att det varit dumt kommer med stor sannolikhet att också slå andra barn på dagis som är dumma.

Precis som i denna liknelse krävs det av er organisation – om ni önskar inspirera de "svagare" grupperna till sitt eget stärkande – att också ni följer de grundläggande riktlinjerna.

Inte utforska och sätta ord på oss själva...

Vi riskerar att möta en mängd argument som förvisso äger relevans, men som också resulterar i att vi inte utforskar och sätter ord på oss själva och vår situation i

världen. Exempelvis: "Vi behöver inte tala om rasism – nu vill vi agera, handla och vara praktiska i vårt arbete", "Öppnar vi upp för ett samtal om koloniala och rasis-

tiska tankemönster, då öppnar vi ju också upp för ett normaliserande av samma tankemönster... vi vill inte bidra till det”, ”Det postkoloniala språkbruket är lika rasistiskt som det rasistiska språkbruket” och så vidare. Dessa tankegångar och argument bör tas på allvar, diskuteras och förtydligas, men absolut inte resultera i att vi inte utforskar och sätter ord på oss

själva. Ett annat vanligt exempel på detta är tanken: ”De som drabbas av rasism är ju icke-vita, och därför borde det bara vara icke-vita som talar om upplevelser och erfarenheter av rasism.” Som tidigare nämnts befinner sig dock både vita och icke-vita i ett postkolonialt tillstånd, varför bägge erfarenheter är nödvändiga för att förstå helheten.

“Vita kan inte göra något för icke-vita...”

Det är sant att icke-vita är de som drabbas av rasism, men detta betyder inte att vita inte har en roll i frigörelse. Paulo Freire skriver:

“...det faktum att vissa ur förtryckarklassen går med de förtryckta i deras kamp för frihet, och således går från den ena polen i motsättningen till den andra... Deras roll är fundamental, och har varit det under denna kamps hela historia. Det händer nästan alltid, att de när de upphör att vara exploatörer eller oengagerade åskådare eller rätt och slätt arvtagare av exploatering och går över på de exploaterades sida, bär med sig märken av sitt ursprung: fördomar och vanföreställningar, vilka inkluderar en brist på tillit till folkets förmåga att tänka, vilja och veta. Följaktligen riskerar dessa som anpassar sig till folket ständigt att använda samma skadliga generositet som förtryckarna. Förtryckarnas generositet livnärs av ett orättvist system, vilket måste upprätthållas för att kunna rättfärdiga denna generositet. De omvända längtar verkligen efter att förändra det orättvisa systemet men på grund av sin härkomst tror de att de måste vara verkställarna av förändringen. De talar om folket, men litar inte på det; och tillit till folket är en ofrånkomlig förutsättning för revolutionär ändring. En verklig humanist kan lättare igenkännas på sin tillit till folket, som låter honom delta i sin strid, än på tusen andra handlingar till folkets förmån utan denna tillit.”

NI SKULLE ÄVEN KUNNA:

- Skapa en introduktionsutbildning, med kontinuitet och hållbarhet som syfte, det vill säga hålla en kortare presentation av frågorna i denna rapport för samtliga nya medlemmar, förstroendevalda och anställda härefter, så att samtalet hålls levande och det arbete som gjorts och insikter som vunnits inte går förlorade.

- Skapa utrymme för separatistiska rum inom er organisation, exempelvis ett separatistiskt nätverk för personer som rasifieras som icke-vita. Detta nätverk är alltså ett annat än det nätverk som föreslagits tidigare, och skulle kunna fungera som ett rum där personer som identifierar sig själva som icke-vita samlas för att stödja, hjälpa och vägleda varandra i sitt arbete i er organisation. Men också där de aktivt granskar ert arbete för social tillgänglighet och inkludering och på så sätt utgör en alternativ röst.

- Fundera över representation och

skriv ut en önskad representationsnivå till er styrelse och er organisation. Ni bör även fundera över standardmeningar i arbetsannonser, som exempelvis "Eftersom vi arbetar för en jämn könsfördelning ser vi gärna kvinnliga sökande till den här tjänsten", eller, "Eftersom vi arbetar för en hög representationsnivå ser vi gärna sökande med skilda bakgrunder till den här tjänsten".

- Där detta är tillämpligt och resurser finns erbjuda de delar av er verksamhet som är i färd med att starta ett projekt för social tillgänglighet eller inkludering en expertgranskning av projektet. En sådan granskning skulle exempelvis kunna göras i samarbete med Mångkulturellt Centrum i Fittja. Detta gäller större organisationer, där en eller flera underdelar av organisationen jobbar separat med frågorna på grund av verksamhetens storlek.

